

Osmihodinová pracovní doba a mezinárodní situace.

I. Odhlasování mezinárodní konvence.

Válka dala sociálně-politickým požadavkům uzrát. Národové byli nuceni napnouti své síly, lidstvo nemohlo býti již vedeno zájmy úzké kasty, potřeby mass musily býti uplatněny i v mírové smlouvě. A tak po prvé v historii mírová smlouva obsahuje nejen kapitoly politicko-dynastické, územní a vojenské, nýbrž řeší i otázky sociálně-politické.

Do mírové smlouvy versaillské přichází XIII. hlava o práci. V slavnostní předmluvě k této hlavě stojí významná věta:

»Vzhledem k tomu, že Svaz národů má za účel zavést ve světě mír, jenž jest možný jen na zásadách sociální spravedlnosti, vzhledem k tomu, že existují pracovní podmínky, které jsou pro mnohé bezprávím, bídou a strádáním, jež plodí nespokojenost, ohrožující světový mír,

vzhledem k tomu, že nezavede-li některý stát pracovní podmínky skutečně lidské, překáží tím státům, které se snaží zlepšiti postavení svého dělnictva,

usnesly se vysoké smluvní strany, vedeny jsouce city spravedlnosti a lidskosti a snahou, zříditi trvalý mír ve světě tomto, založiti trvalou Mezinárodní organizaci práce. Zakládající členové Svazu národů jsou zároveň zakládajícími členy této organizace a od nynějška členové Svazu národů jsou i členy uvedené organizace«.

V obecných pak zásadách (článek 427 versaillské smlouvy), mezi cestami a zásadami, které vysoké smluvní strany pokládaly za zvláště důležité a naléhavé jakožto sociální předpoklady zajištění mezinárodního míru, uvádí se pod č. 4: »Přijetí osmihodinového dne nebo 48hodinového týdne za cíl, jehož je dosíci všude, kde ho ještě nebylo dosaženo«.

V příloze pak k článku 426. mírové smlouvy versaillské je otištěno pozvání pro členy Svazu národů na zasedání I. Mezinárodní konference práce, svolané na říjen 1919 do Washingtonu, a jakožto I. bod denního pořádku této konference bylo mírovou smlouvou ustanoveno: »Provádění zásad 8hodinového dne nebo 48hodinového týdne«.

Bylo to přirozeno, neboť v roce 1918 a 1919 byla uzákoněna 8hodinová doba pracovní nejen v Československu a v sousedícím Německu, Rakousku, Polsku, ale též ve Francii, Itálii, Španělsku, Belgii, Holandsku, Švédsku a jinde. Jednání o 8hodinové pracovní době ve Washingtoně dělo se v celku slavnostním způsobem. Generální debata byla zahájena prvním vládním delegátem anglickým, ministrem Barnesem, členem válečného anglického kabinetu, který ve své řeči mimo jiné uvedl:

»V zemích, jako je Anglie, Francie, Amerika a jiné státy, kde průmysl je vyvinutý, pracovní doba osmihodinová poskytne vý-

robě více, než pracovní doba 9 až 10hodinová v zemích méně vyvinutých. Nyní po válce, která zničila bohatství po staletí nashromážděné, jest nezbytně třeba k rekonstrukci intenzivní práce. Jsme však přesvědčeni, že prodloužení pracovní doby nebylo by cestou k tomuto dílu. Dělník musí spolupracovati na intenzivní výrobě se zájmem. K dosažení zvýšené produkce jest jen jedna cesta: Jest nutno zdokonaliti organizaci průmyslu a učiniti podmínky pracovní mnohem lidštějšími. Dělnictvu jsme za války slíbili snížení pracovní doby, zbývá pouze, aby vlády tento slib splnily. Jménem vlády britské mohu vás ubezpečiti, že velice toužíme učiniti zadosť závazkům, které jsme převzali.«

Chéř italské vládní delegace baron Maye des Planches litoval, že konvence, na které se má konference usnésti, má se týkati pouze průmyslu a ne také zemědělství. Žádal ihned v generální debatě, aby otázka mezinárodní úpravy pracovní doby v zemědělství byla dána na denní pořádek příští konference práce.

Francouzský vládní delegát Arthur Fontaine, dnešní předseda správní rady Mezinárodního úřadu práce, byl referentem komise, jednající o 8hodinové pracovní době, a konvence byla též stilisována formálně i obsahově podle francouzského zákona o 8hodinové pracovní době.

Hlavní mluvčí z delegátů zaměstnavatelských, Marjoribanks (Angličan) uvedl:

»Nikdy jsme nepochybovali o účelnosti 8hodinové pracovní doby nebo 48hodinového pracovního týdne. Víme, že nelze žádati na dělnictvu, pracovati dlouhé hodiny a doufati, že po více letech by si ještě uchovalo sílu, která by činila jeho pracovní den racionelním. Chápeme plně nutnost, že není možno na dělnících žádat po delší dobu, aby pracovali déle, než dovoduje to jejich zdraví, aniž jsou vydáni nebezpečí.«

A jménem dělnických delegátů pravil americký Gompertz:

»Kdybyste určili pracovní dobu na déle než 8 hodin, musili bychom ukončiti diskusi. Neboť dělnictvo Ameriky a Evropy a dělnictvo všech zemí, je-li poněkud inteligentní, nesvolí již více k pracovní době delší 8 hodin.«

A opravdu konvence o 8hodinovém pracovním dnu neb 48hodinovém pracovním týdnu v průmyslu byla na washingtonské konferenci přijata delegáty nejen vládními a dělnickými, ale i zaměstnavatelskými, a to v prvním čtení 64 hlasy proti 1 a ve druhém čtení 89 hlasy proti 2.

II. Stav do konce roku 1922.

Tato slavnostně přijatá konvence o 8hodinové pracovní době v průmyslu nebyla však právě státy, v průmyslovém životě nejvýznamnějšími, dosud ratifikována. Z průmyslových států schválil ratifikaci jedině náš parlament v roce 1920, jakmile mu usnesení washingtonské bylo doručeno, opíraje se o domácí zákon o 8hodinové pracovní době a opíraje se o pevnou důvěru, že i ostatní státy, které vypracovaly a podepsaly versailleskou mírovou smlouvu, obsahující princip 8hodinové pracovní doby, zejména když již ji měly uzákoněnou, budou též konvenci ratifikovat a tím se za-

váží, že po 10 let po ratifikaci neporuší princip 8hodinové pracovní doby v průmyslu.

Nestalo se tak, neboť mezinárodní sociálně politická situace se od roku 1919, kdy konala se washingtonská konference, značně pro vývoj dělnického zákonodárství zhoršila. Doba poválečné hospodářské deprese a krise, hromadná nezaměstnanost, všeobecné, válkou přivoděné zchudnutí a zadlužení, derouta valut atd., jakmile vlny prvního rozruchu se uklidnily, přestala býti příznivou pro mezinárodní sociálně politické závazky tohoto významu. Hlavně však padala na váhu politika velmocí v této věci.

V Anglii odstoupila liberální vláda Lloyd Georgea, přestal býti jejím reprezentantem v Mezinárodní organizaci práce Barnes a konservativní vláda bránila se ratifikaci konvence o 8hodinové pracovní době v průmyslu, ačkoliv jistě dnes, kdy následkem toho neratifikovalo ji i Německo a zavádí delší pracovní dobu, toho lituje. Anglie a země anglosaské (o Spojených státech amerických nehovoře, neboť nejsou členy Mezinárodní organizace práce), jako: Kanada, Austrálie, mají téměř veskrze v průmyslu 8hodinovou pracovní dobu, ba s úpravou sobotního volného odpoledne, s úpravou anglického pracovního týdne ve většině odvětví týdenní dobu kratší než 48hodinovou. Avšak tato úprava a obmezení pracovní doby není důsledkem zákonodárných norem, zakazujících a trestajících delší pracovní dobu, nýbrž výsledkem zvykového práva, tradovaného kolektivními smlouvami, uzavřenými mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. A Anglosasové nedají se rušit ve své tradici a neratifikují prostě návrh mezinárodní konvence, který by je donutil k zákrokům zákonným, jichž nemilují a v daném případě nepotřebují. Ředitelova zpráva praví výslovně na př. o Australii: »Není země na světě, kde by se 48hodinový, ba 44hodinový pracovní týden byl tak plně stal mravem jako v Australii na základě registrovaných kolektivních smluv, majících skutečnou závaznost zákonů. Necítí se tudíž potřeby vládního a zákonodárského zásahu.«

Totéž platí o Anglii, avšak anglická vláda jednala stále s Mezinárodním úřadem práce o případné úpravě konvence v určitých detailech, ale jádrem odkladu bylo její stanovisko proti zákonodárné regulaci této otázky, což by ratifikace konvence byla vyžadovala. Anglická vláda stále zdůrazňovala: »I když neratifikujeme, 8hodinová pracovní doba je u nás více než zákonným příkazem, je naším mravem.«

Ve Francii mají a provádějí zákon o 8hodinové pracovní době a podle formulace francouzského zákona byla — jak již uvedeno — vypracována washingtonská konvence. Ale ratifikace této smlouvy uvázla v dřevším parlamentě francouzském, v otázkách sociálně politických konservativním. Padaly tu na váhu obtíže všeobecně hospodářské a finanční, vzniklé Francii neplacením německých reparací. Avšak Francie za jiné orientace v otázkách sociálně-politických mohla ratifikovati a donutiti současně Německo k ratifikaci této, pro hospodářský život důležité konvence, a tak snad zabrániti možnosti německého sociálně-politického dumpingu.

V Německu do nedávna platila podle demobilizačního vládního nařízení — detaily uvedeme doleji — 8hodinová pracovní doba, odpovídající washingtonské konvenci, a jejich vláda dopo-

ručila parlamentu současně s jinými konvencemi její ratifikaci. Avšak v letech 1920–1922, dokud v Německu nebyl ještě dnešní finančně-hospodářský a tím též sociální úpadek tak vystupňován, Německo ani jednu konvenci sociálně politickou neratifikovalo, a to ani ty konvence, kterým vyhovuje plně a definitivně jeho zákonodárství, neboť ačkoli je členem Mezinárodní organizace práce, není dosud členem Společnosti národů. Ale o konvenci o pracovní době německá říšská hospodářská rada vydala toto dobrozdání: »Zásadně jsme pro ratifikaci, ale ratifikujeme pouze, jestliže i ostatní s námi soutěžící státy ratifikují«, odkazujíc tím na Anglii a Francii.

Obdobně se v této otázce zachovalo Rakousko. V Rakousku platil zákon o 8hodinové pracovní době v průmyslu, avšak prohlásilo, že ratifikovati nemůže, neboť není jisto, zda vzhledem k hospodářské své výjimečně špatné situaci nebude nuceno zákon svůj modifikovat, zejména když velké státy konvenci dosud neratifikovaly.

A také řada států, ve válce neporažených a i aktivně nezúčastněných, v jádře v dělnickém zákonodárství pokročilých, které zákon o 8hodinové pracovní době mají a dodržují, rozhodla se prozatím tuto konvenci neratifikovati. Uvedeme několik případů: Belgie přijala zákon 14. června 1921, avšak současně se rozhodla, ratifikaci odsunout. Debata v belgickém senátu o ratifikaci vyzněla v tom smyslu, že Belgie bude ratifikovati ihned, jakmile bude jista ratifikace Anglie, Francie, Německa, zemí to, s nimiž konkuruje. Totéž prohlásilo i Holandsko, které má zákon z 1. listopadu 1919, Polsko, opřeno o svůj zákon z 23. listopadu 1918, Španělsko stanovilo královským dekretem z 3. dubna 1919 8hodinovou pracovní dobu pro veškerou výrobu, ale Mezinárodnímu úřadu práce oznámilo, že neopomene následovat velmocí se svou ratifikací. Finsko má zákon, ale oznámilo, že nemůže ratifikovat, poněvadž dosud neratifikoval její bezprostřední a průmyslovější konkurent, Švédsko, které se opětně odvolává na Anglii a Německo.

A tak jsem mohl na IV. mezinárodní konferenci práce, konané v říjnu 1922 v Ženevě, v diskusi o obtížích s ratifikací washingtonské konvence o 8hodinové pracovní době říci následující: »Československá vláda ratifikovala konvenci o 8hodinové pracovní době a je nutno spravedlivě oceniti cenu této ratifikace. Páni delegáti mohou se přesvědčit ze zprávy ředitele o průmyslovém významu států, že Československo má svůj značný průmyslový význam, a tento stát zaujímá deváté místo mezi státy průmyslovými podle obrazce IX. uvedené zprávy. Ratifikovalo bez výhrady a vyhovuje hlavním dispozicím konvence o pracovní době, jak konstatuje zpráva ředitelova. Chtěli jsme ratifikací manifestovat své loyální plnění mírové smlouvy, která přinesla více národům neodvislost, svůj souhlas se všeobecnými hledisky a sociálně-politickými principy této smlouvy. Článek 427. smlouvy zdůrazňuje, že otázka 8hodinové pracovní doby má svůj význam zvláštní a náležitý pro hospodářský mír mezinárodní.

Zdůrazňuji, že jsme pouze neratifikovali konvenci o 8hod. pracovní době, nýbrž že ji též přesně provádíme. Převzali jsme dobrovolně v této otázce roli avantgardy, kterou jsme již hráli ve středověku ve vývoji náboženské reformy, v boji za svobodu přesvědčení.

Nemohu utajiti, že pocítujeme určité zklamání, že ostatní průmyslové státy, které ratifikovaly versailskou smlouvu, nás nenásledovaly. Úloha avantgardy nepozůstává v odříznutí od ostatních. Je nutno, aby ostatní státy následovaly předvoj, který jim podal důkaz nezbytné důvěry k provádění této mezinárodní reformy. Mnozí návštěvníci a mnozí z pánů delegátů, kteří jsou na konferenci přítomni, přesvědčili se z vlastní zkušenosti, že ačkoli Československo ratifikovalo konvenci a dodržuje přesně 8hodinovou pracovní dobu v průmyslu, že tato země prospívá a velice dobře se hospodářsky vyvíjí.

Dovolte mi, pánové, abych vám vyslovil svůj názor o situaci. Podle mého názoru neratifikování této konvence není důkazem nezdaru sociální reformy, nýbrž pouze znakem sociální reakce, je pouze významným symptomem nedostatku důvěry, která panuje v této poválečné době mezi průmyslovými státy. Můj názor je potvrzen zprávami p. ředitele z r. 1921 a 1922. V Anglii, Francii, Německu, Belgii, abych necitoval všechny státy, dodržuje se 8hodinová pracovní doba v průmyslu, avšak mezinárodní vzájemná důvěra není dosud tak silná, aby povzbudila státy, převzítí mezinárodní závazek tohoto dosahu.

To jest důvod, proč mezinárodní úprava 8hodinové pracovní doby je těsně spjata se všeobecnou situací mezinárodní politiky. Není to pouze otázka čistě hospodářská, ale též otázka politická prvního řádu, jejíž vyřešení musí býti životním zájmem pro celou Společnost národů. Končím s tím, že nebereme svoji izolaci v otázce ratifikace smlouvy o pracovní době tragicky, neboť věříme ve vítězství ideálů humanitních a ve vítězství mezinárodní solidarity a jsme přesvědčeni, že praktická potřeba si vynutí mezinárodní úpravu této otázky.«

III. Poslední události v Německu.

V poslední době se situace přiostrčila nebezpečím německého dumpingu právě v otázce pracovní doby. 8hodinová doba pracovní v Německu byla zavedena demobilizačním nařízením z 23. listopadu 1918, a to pro veškerou průmyslovou výrobu, dopravu a dolování. Působnost tohoto demobilizačního nařízení byla však omezena pouze na 5 let. Definitivní zákon o 8hodinové době pracovní byl též vládou vypracován a již začátkem roku 1920 předložen k dobrozdání říšské hospodářské radě, kde vliv zaměstnavatelský byl vždy silnější, než v německém říšském parlamentě. Osnova se však v nepodstatných detailech nápadně lišila od washingtonské konvence, tak že její uzákonění z podružných důvodů by bylo překáželo ratifikaci washingtonské konvence. Přes to však německé dělnické strany, jako neobstály v osudné jim valutové politice, nepostaraly se také o včasné uzákonění této osnovy zákona o 8hodinové pracovní době.

Mezitím k sanaci katastrofálního hospodářského stavu Německa počalo se během roku 1923 žádat odstranění 8hodinové pracovní doby; úřady přestaly přísně dbáti o její dodržování a zbědačelé dělnictvo počalo lačniti po práci přes čas. Stresemannova vláda začátkem října počala žádat, aby do zmocňovacího zákona bylo dáno výjimečné právo vlády upravovati pracovní dobu bez spolu-

činnosti parlamentu podle potřeby. Německá sociálně demokratická strana, jak známo, na to nepřistoupila, ustanovení toto nebylo dáno do zmocňovacího zákona a pracovní doba měla být upravena v samostatném zákoně. Z této doby datují se též významné projevy chéfa vlády anglické a francouzské o této věci. Baldwin v jedné své říjnové řeči hovoří o možnosti nebezpečí německého sociálně politického dumpingu, který má vystřídati valutový dumping, zdůrazňuje význam Mezinárodní organizace práce a hovoří o nutnosti mezinárodní úpravy pracovních podmínek. Poincaré pak, za jehož vlády na př. nebyl učiněn ani krůček k dalšímu projednání vládní osnovy sociálního pojištění v parlamentě, ačkoliv sám president Millerand v jedné své řeči v létě 1923 zdůrazňoval naléhavost této věci, nyní ve veřejném projevu odmítl žádost německého průmyslu z Porurí, aby francouzská vláda německé dělnictvo donutila k delší než osmihodinové pracovní době, odvolává se, že princip osmihodinové pracovní doby tvoří součást mírové smlouvy.

15. října 1923 ještě ve Správní radě Mezinárodního úřadu práce prohlásil zástupce německé vlády dr. Leymann, že německá vláda (rozuměj Stresemannova!) neopustí princip osmihodinové pracovní doby, nýbrž že v nejbližší době a to ještě před uplynutím účinnosti demobilizačního nařízení o pracovní době předloží osnovu zákona, která v § 1 prohlásí principiálně platnost osmihodinové pracovní doby a teprve v dalších paragrafech umožní tuto pracovní dobu, mimo obory zvláště pro zdraví dělnictva nebezpečné, v kolektivních smlouvách, uzavřených mezi organizacemi zaměstnavatelskými a zaměstnaneckými, dobrovolně prodloužit, nejvýš však o dvě hodiny denně. Zástupci dělnictva vyslovili tehdy naději, že německé odborové organizace na takovéto kolektivní smlouvy nepřistoupí.

Ovšem věci v Německu následkem stále se přibližujícího valutového, hospodářského a politického rozkladu (události v Bavorsku, Sasku a jinde), dopadly mnohem hůře. Vláda Stresemannova snad neměla ani již času opravdu předložit chystaný zákon o pracovní době aspoň s principem osmi hodin paragrafu 1, vždyť brzy po svém nastoupení již byla ve stadiu demise. Marxova vláda pak nastoupila 30. listopadu 1923 a již do svého výjimečného zákona nepotřebovala odstavec zmocňující ji k mimořádným opatřením i v otázce pracovní doby, neboť před jejím nastoupením již 23. listopadu 1923, vypršela platnost demobilizačního nařízení o osmihodinové pracovní době z 23. listopadu 1918. A tak nyní v Německu v této věci platí jediné předválečné živnostenský řád, který pouze pro ženy a mladistvé dělníky, zaměstnané v továrnách, t. j. v podnicích, podléhajících živnostenskému řádu a zaměstnávající více než 10 dělníků, předpisuje maximálně 58 hodin týdně práce a to ne více než 10 hodin denně; pro dospělé pak dělníky nestanoví, pokud se týče délky pracovní doby, vůbec ničeho...*)

Věci jsou tedy ponechány v Německu úplně volné úmluvě

*) Článek tento byl napsán začátkem ledna. Zatím německá vláda vydala dne 8. ledna vládní nařízení o pracovní době, jež má mít působnost

mezi zaměstnavatelem a jeho dělnictvem, jenže poměry v Německu jsou jiné než v Anglii, kde jednou ujednané podmínky kolektivní smlouvy stávají se trvalým mravem.

Německý dělník pak zdá se, že proti tomu všemu dnes jest okamžitě bezmocen. Berlínský »Vorwärts«, bezradný v otázkách státně-politických a finančně-hospodářských, nerozepisuje se ani o potřebě úpravy této otázky na poli zákonném, nechce se raději tohoto bolestného bodu svého čtenářstva dotýkat. Dělnictvo německé v oboru sociálního zákonodárství je vrženo o celá desetiletí nazpět, do dob, kdy ještě Německo nebylo státem zřejmě průmyslovým. S finanční situací státu zároveň sřítla se jeho pyšná stavba sociálně-politická a to předválečná i poválečná. Urazové, invalidní, starobní, vdovské a sirotčí důchody přestaly následkem znehodnocené měny míti význam, nemocenské pokladny musí nechat nemocné bez pomoci, neboť nemají prostředků na nakupování léků. Zuří nezaměstnanost, podpory v nezaměstnanosti jsou tak nepatrné, že dělnictvo je vydáno hladu a přijme rádo práci ve »volné« smlouvě, t. j. za každých podmínek. Jeho pracovní doba byla již před válkou ve všech vedoucích průmyslech pouze osmihodinová, dnes staré kolektivní smlouvy již neexistují, jsou vypovídány a nové se uzavírají podle novinářských zpráv s 9- a 10hodinovou pracovní dobou. Síla odborových organizací je plně podlomena; je to katastrofa, ovšem zasvěcenci tvrdí, že na jaře organizace obnoví svůj boj.

Jako charakteristický důkaz nálady v kruzích odborných uvedu pasus ze situačního úvodníku prof. Heydeho, otištěného v prvním čísle ročníku 1924 jím redigované »Soziale Praxis«. Heyde tu mezi jiným píše: »Smutná skutečnost, kterou máme před očima, neosvobozuje nás povinnosti, abychom dále hájili tradice sociálně politické reformy, tím spíše ne, že zaměstnavatelstvo bez milosti využívá bezmocnosti dělnické třídy. Přední posice musíme dnes opustiti, ale jedná se o to, jisté zásadní důležité věci tím úsilovněji obhajovati. Ochrana žen a mladistvých, rovnoprávnost odborových organizací zaměstnavatelských a zaměstnaneckých při sjednávání pracovních podmínek a pracovního řádu, závodní výbory, to jest několik těchto vymožeností, které nezbytně musíme obhájit a přijde čas — místy je tu již — kde budeme moci boj zaměstnavectva o lepší mzdy opětně morálně podpořit, stejně jako nesmíme povolit v zápase o poměrům odpovídající reformu pracovní doby, která nyní příliš kvapně byla odsunuta.«

Věru smutná to novoroční bilance. Německé dělnictvo je dnes v těžké situaci. Degenerace přivedená válkou a poválečná pod-

od 1. ledna t. r. V novém nařízení se sice akademicky stanoví platnost zásady osmihodinné pracovní doby pro průmyslové podniky a doly. Ve výjimkách se však stanoví, že pracovní doba může býti prodloužena, ne však na více než 10 hodin denně, a to po slyšení dělnických organizací a s vyloučením výroby, zvláště nebezpečné nebo nezdravé pro dělníky. Prodloužení pracovní doby může býti pro závod nebo celý průmyslový obor zavedeno kolektivní smlouvou nebo rozhodnutím ministerstva po pouhém slyšení organizací dělnických a zaměstnavatelských. Tím ovšem se zavádí vzhledem k hospodářské a sociální situaci v Německu přechodně pracovní den až desetihodinový.

výživa, stále se stupňující, má býti nyní vyvrcholována tísní nezaměstnaností a délkou pracovní doby, kterou by těžce sneslo dělnictvo dobře živé. Lze těžko předvídat následky všeho toho. Pro nás je otázkou, zda německý průmysl tím docílí svého cíle a zda zaplatí též reparace, k vůli kterým předstírá, že prac. dobu prodloužil. Nevěřím, že by německou konkurenční schopnost soutěže bylo možno zachrániti prodloužením pracovní doby. Jeho obtíže tkví v deroutě německé valuty, v okolnosti, že ceny potravin a nezbytných potřeb jsou v Německu dnes již vysoko nad světovými cenami, v drahotě dopravy, pošty, v nemožnosti dosažení cizího úvěru následkem nedůvěry atd. Pochybuji, že prodloužení pracovní doby bude míti v celku jiný než degenerační význam tím, že srazí ještě více životní průměr německého lidu nejen v zdravotním, ale též kulturním a politickém ohledu. Je ovšem nebezpečné přepnout tetivu a jest otázkou, jak dlouho je možno pokračovat v této sociálně-politické reakci ve státě tak průmyslovém jako je Německo. Domnívám se, že dnes, kdy mzdy v Německu jsou daleko nižší než jinde, neúměrné v poměru k drahotě nezbytných potřeb, a přes to německý průmysl je konkurence neschopen, prodloužení pracovní doby znamená pouze další snížení mezd a nepadne podstatně na váhu, avšak pravděpodobně přinese u dělníka městského a průmyslového po téměř 10leté abnormální životosprávě značně podživeného, v nedlouhé době pokles kvantity i kvality jeho pracovního výkonu.

Proto vzhledem k okamžité hospodářské situaci Německa nepřikládám jeho sociálně-politickému dumpingu — odmyslíme-li si lidské momenty a momenty psychologické nakažlivosti sociální reakce za hranicemi Německa — akutního nebezpečí pro okolní průmyslové státy. Ale jisté nebezpečí je, měl-li by se tento stav stabilisovat na delší dobu. A tu těžko bude moci na př. anglická vláda, pokud bude míti ve svém středu dělnické ministry, nechat ruce v klíně, měl-li by tento německý sociální dumping způsobovati Anglii nezaměstnanost. A těžko i Francie zůstane nečinná, měly-li by míti tyto poměry za následek snížení sociálního a kulturního průměru jejich dělnictva. Stane-li se sociální dumping německý mezinárodním nebezpečím snad v dalším svém vývoji, bude v přední řadě dotčena průmyslová Anglie, sousedící Francie, Belgie a samozřejmě i my. Proto musíme věci tyto pozorně stopovat. My jsme tím více interesováni, ježto jsme ratifikovali washingtonskou konvenci o osmi-hodinové pracovní době, plníce tím princip versailleské smlouvy a ježto změna zákona o osmi-hodinové pracovní době v průmyslu u nás těžko by snesla dnešní vládní konstelaci, počítající s účastí zástupců dělnictva ve vládě. Nebezpečí, myslím, není akutní; prodloužení pracovní doby v Německu, jak jsme již uvedli, může míti snad docela vliv na snížení pracovních výkonů zejména kvalitních v Německu, ale přes to bude hodně na tento moment u nás pouka-

zováno odpůrci osmihodinové pracovní doby. Jestliže se cítila potřeba a nutnost řešiti v mírové smlouvě též otázky sociálně-politické, nastane možná i potřeba, aby uvedené státy i otázku mezinárodní úpravy pracovní doby vzaly v potaz při politickém a mezistátním jednání o zajištění rekonstrukce a pacifikace Evropy, jak zní formule našeho ministra zahraničních věcí. Mezinárodní úprava pracovní doby stane se možná akutním předpokladem garancie k zajištění mezinárodního hospodářského a sociálního klidu.

Dr. Jaroslav J a n k o:

Všeobecné úvahy o rodinné mzdě.

Sociální ústav republiky Československé hodlá rozvinouti diskusi o sociální mzdě a zvláště o t. zv. rodinné mzdě. Při projednávání otázky mzdových systémů však činí velké potíže nejasnost pojmů, jak je každému známo, kdo sleduje boj názorů v tomto oboru. Význam její však jest veliký, neboť spravedlivé a přiměřené hodnocení práce jest základním problemem hospodářské politiky a úhelným kamenem sociální politiky. Veškerý instituce, zabývající se mzdovou politikou, musejí si proto býti vědomy své zodpovědnosti nejen k účastněným zaměstnavatelům a zaměstnancům, nýbrž také vůči národnímu hospodářství a budoucnosti státu. Aby diskuse byla usnadněna, naznačíme zde jednak vymezení pojmové, jednak hlavní otázky, které se při projednávání předmětu naskytají.

Musíme rozlišovati v první řadě mzdu rodinnou od mzdy sociální, což se dosud stále zaměňuje. Mzda rodinná jest mzda, při vyměření jejíž výše se bere ohled na rodinný stav. Poněkud neurčitým pojmem však je sociální mzda. Někteří autoři užívají tohoto názvu jako protějšku proti individuální mzdě. Představíme-li si reální mzdu dělnictva ve společenském celku jako výseč z celého národního produktu, pak úhel této výseče nám představuje kvotu, podíl dělnictva na tomto produktu, a tato výseč bývá nazývána sociální mzdou. Jiní označují mzdu sociální a individuální za dvě součástky dnešní mzdy a rozumějí mzdou individuální konkrétní mzdový obnos vyplacený dělníkům, mzdou sociální pak rozličné doplňky individuální mzdy pojistným nemocenským, úrazovým, invalidním a starobním, pokud je neplatí zaměstnanec, jakož i podporami v nezaměstnanosti a všemi dávkami vyplývajících ze sociální péče veřejné i soukromé.

Vidíme tedy, že pojem mzdy rodinné jest určitým. Ohled na ženaté zaměstnance a mající větší počet dětí před svobodnými, jest velmi starého data. V době římských císařů, v době merkantilismu, dostávalo se ženatým a majícím větší počet dětí dalekosáhlých daňových úlev. Tento druh daňové politiky existuje dodnes a také u nás na příklad se vyskytuje při dani z příjmů. Novou však jest metoda placení přídatku ke mzdě jen proto, že zaměstnanec jest ženatý. Za války a po válce se uplatnil v mzdové politice princip potřeby vedle principu výkonnosti. Jednalo se především o vyrovnání poměrů rodin, které vzrůstající drahotou a klesáním reální